

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ (м. Київ)
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
Серія «Інноваційні освітні технології у муніципальному праві»

**Батанов О.В.
Кампо В.М.**

Муніципальне право зарубіжних країн

Навчальний посібник
Частина I

КИЇВ
ЗНАННЯ УКРАЇНИ
2005

ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ

ББК 67.301я73
Б28

Рецензенти:

- **Корнієнко М.І.** - професор Міжрегіональної академії управління персоналом, суддя Конституційного Суду України у відставці, канд. юрид. наук;
- **Пухтинський М.О.** - голова Фонду сприяння місцевому самоврядуванню України, канд. юрид. наук;
- **Фрицький Ю.О.** - професор, завідувач кафедри конституційного права Академії муніципального управління, канд. юрид. наук.

Автори підрозділів:

Батанов О.В. - п.п.: 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 4.3;

Кампо В.М. - п.п.: 1.1 (А), 1.3, 2.2, 2.3, 4.1, 4.2, 4.3,
вступне і заключне слово, практикум.

Серію засновано в 2002 р.

**кафедрою муніципального права юридичного факультету
Академії муніципального управління
(протокол №2 від 25 жовтня 2002 р.)**

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(лист №14/18.2-1225 від 31 травня 2005 р.)**

**Рекомендовано до друку Вченою радою НДІ приватного права
і підприємництва Академії правових наук України
(протокол №3 від 23 березня 2005 р.)**

Батанов О.В., Кампо В.М.

Муніципальне право зарубіжних країн: Навч. посіб.: У 2 ч. / [За заг. ред. проф. П.Ф. Мартиненка]. - К.: Знання України, 2005. - (Серія "Інновац. освіт. технології у муні-ципал. праві"). -

Ч. 1 / О.В. Батанов, В.М. Кампо. - 2005. - 148 с.
ISBN 966-316-092-6

У навчальному посібнику викладено основні положення науки муніципального права з питань історії й теорії місцевого самоврядування, галузі права та правової науки, формування системи місцевого самоврядування в зарубіжних країнах. Для викладачів і студентів юридичних факультетів вузів та вищих навчальних закладів з права, експертів і фахівців з питань місцевого самоврядування та муніципального права зарубіжних країн.

ББК 67.301я73

ISBN 966-316-092-6

© Батанов О.В., 2005.
© Кампо В.М., 2005.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Місцеве самоврядування в зарубіжних країнах пройшло тривалим (понад 200 років) та складним шляхом розвитку, що призвело до формування різних його систем і моделей функціонування. Право, що регулює питання місцевого самоврядування у цих країнах, іменується муніципальним правом. Однією з центральних у муніципальному праві зарубіжних країн є ідея муніципальних прав і свобод громадян, тобто прав і свобод громадян у сфері місцевого самоврядування. Дані права і свободи є метою та основним завданням у діяльності органів і посадових осіб місцевого самоврядування цих країн. Вивчення спільних і відмінних рис муніципального права зарубіжних країн, з'ясування причин й умов його становлення та розвитку має велике пізнавальне і практичне значення. Адже зарубіжний досвід місцевого самоврядування та його правового забезпечення є важливими чинниками реформування системи місцевого самоврядування в Україні. Європейський вектор розвитку української держави обумовив вибір формату даного навчального посібника: пріоритет надано країнам західноєвропейської цивілізації, до яких історично належить Україна. Сьогодні цивілізаційні відмінності між західноєвропейськими країнами та українською державою є досить помітними, але з часом вони стиратимуться.

При вивченні муніципального права зарубіжних країн необхідно враховувати, що це право досить різних за ступенем демократії країн, одні з яких ми називаємо країнами класичної демократії (Велика Британія, Франція, Німеччина й ін.), другі - новодемократичними країнами (Литва, Польща, Чехія, Угорщина, Болгарія і т. д.), а треті - країнами перехідної демократії (Білорусь, Росія, Грузія тощо).

Крім цієї класифікації зарубіжних країн у навчальному посібнику використовується поділ, залежно від муніципальної традиції, на країни англо-саксонської, континентально-європейської та євразійської муніципальної традиції.

З урахуванням інтересу українського читача до муніципального права європейських країн даний навчальний посібник можна було б обмежити цією групою країн. Але так поступити було б не зовсім коректно, оскільки цікавий демократичний досвід розвитку місцевого самоврядування і муніципального права є й за межами Європи: у США, Канаді, Австралії, Японії та деяких інших країнах світу. І цей досвід також представлений у цьому посібнику.

У світі є чимало країн, у яких ще немає місцевого самоврядування і муніципального права: Куба, Китай, деякі арабські країни тощо, які спираються на традиційні й тоталітаристські моделі влади. Щоправда, деякі з них розвивають ринкову економіку й навіть є членами СОТ (Китай). Їхній досвід державно-політичного управління територіями - для порівняння - також подано в посібнику.

За словами Президента України В.А. Ющенка, демократична Помаранчева революція 2004 відкрила шлях до перетворення України в націю самоврядних громад. Саме ця революція повернула українське суспільство обличчям до проблем реального втілення європейської моделі місцевого самоврядування, яка закріплена в ратифікованій Україною ще у 1997 р. Європейській хартії місцевого самоврядування.

Очевидно, що реалізація європейської моделі місцевого самоврядування в Україні - річ не проста, особливо враховуючи те, що в суспільстві домінують перехідні типи політичних і правових культур: традиційна, радикально-популістська, бюрократична, неототалітарна, олігархічна тощо. Тоді як новодемократична політична і правова культура (лібералізму, консерватизму, соціал-реформізму тощо) поки що займає незначне місце в суспільно-політичному житті держави.

Крім труднощів культурно-політичного порядку, на шляху впровадження європейської моделі місцевого самоврядування і творчого засвоєння муніципального досвіду зарубіжних країн в Україні стоїть пануюча традиціоналістська доктрина юридичного позитивізму, яка є інструментом захисту корпоративних інтересів старих політичних, адміністративних та інших еліт. Ця доктрина є фактично продовженням радянської школи права: вона визнає право тільки в об'єктивному сенсі та формально прикривається догматами юридичної школи права середини-кінця ХІХ ст.

Доктрина юридичного позитивізму гальмує суспільно-політичний і правовий розвиток українського народу, тому подолання її негативного впливу - одне з першочергових завдань нової української юридичної науки, народженої Помаранчевою революцією 2004. Це завдання стосується різних її наукових напрямів: філософського, юридичного, соціологічного, політологічного, культурологічного і т. д.

Автори даного посібника спираються на теорію та методологію юридичного постпозитивізму, який визнає права і свободи людини та громадянина мірилом всіх правовідносин, а саму людину розглядає як вищу соціальну цінність держави. Цей посібник є результатом творчих пошуків авторського колективу кафедри муніципального права Академії муніципального управління. Він має концептуальний характер, тобто в ньому викладається авторське бачення питань муніципального права зарубіжних країн.

Очевидно, що у цього посібника буде свій читач - студент, викладач, фахівець. Насамперед, автори сподіваються на прихильність до нього мислячої частини студентів, які знайомитимуться з ним не задля "треба", а тому що знаходять відповіді на запитання, які їх цікавлять.

Даний посібник з муніципального права зарубіжних країн підготовано у двох частинах: кожна з них охоплює по чотири розділи. Це робить посібник зручнішим для користування читачами з різних спеціальностей.

Автори навчального посібника висловлюють щире подяку рецензентам за їхню працю над посібником: шановним Корнієнку М.І. - професору Міжрегіональної академії управління персоналом, судді Конституційного Суду України у відставці, канд. юрид. наук, Пухтинському М.О. - голові Фонду сприяння місцевому самоврядуванню України, канд. юрид. наук та Фрицькому Ю.О. - професору, завідувачу кафедри конституційного права Академії муніципального управління, канд. юрид. наук. А також науковому редактору посібника - декану юридичного факультету Міжнародного Соломонового університету, судді Конституційного Суду України у відставці, проф. Мартиненку П.Ф.

ЗМІСТ